

ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНА БАЗА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ (90 рр. ХХ – початок ХХІ століття)

У статті на основі вивчення нормативно-правової бази 90 рр. ХХ – початок ХХІ століття визначено та проаналізовано основні закони, накази, постанови та директиви щодо проблеми оцінювання якості професійно-педагогічної діяльності викладачів ВНЗ. Визначено їх роль та значення у вирішенні зазначеної проблеми.

Ключові слова: *якість, оцінка якості, освіта, викладач, законодавство, професійно-педагогічна діяльність.*

В статье на основе изучения нормативно-правовой базы 90 гг. ХХ – начало ХХІ столетия определены и проанализированы основные законы, приказы, постановления и директивы, касающиеся проблемы оценивания качества профессионально-педагогической деятельности преподавателей ВНЗ. Определена их роль и значение в решении указанной проблемы.

Ключевые слова: *качество, оценка качества, образование, преподаватель, законодательство, профессионально-педагогическая деятельность.*

The article touches upon the analyses of the main laws, instructions, resolutions and directives concerning the problem of assessment the quality of higher school teachers professional and pedagogical activity in 90-ss of the ХХ – at the beginning of the ХХІ century.

Key words: *quality, assessment of quality, education, higher school teacher, legislation, professional and pedagogical activity.*

Постановка проблеми. Радикальні зміни в усіх сферах суспільного життя, які нині відбуваються в Україні, зумовлюють принципово нове розуміння статусу, ролі й покликання освіти. Держава неспроможна посісти гідне місце у світі, побудувати конкурентоспроможну економіку, якщо в основі національного розвитку не закладений високий потенціал освіти, духовності та інтелекту. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває питання оцінювання, розвитку та росту професійно-педагогічної майстерності викладачів ВНЗ. Уважаємо, що впровадження різнорівневої системи оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників ВНЗ

уможливить визначення слабких місць в організації навчального процесу, дозволить стимулювати роботу викладачів вищої школи, сприятиме підвищенню якості викладацьких послуг та поліпшенню роботи вищого навчального закладу, забезпечить належний рівень професійної компетентності педагогічних працівників та умотивує доцільність залучення професорсько-викладацького складу до реалізації стратегічного плану ВНЗ.

Аналіз нормативно-правової бази досліджуваного періоду дозволяє констатувати, що у 90 рр. ХХ – початку ХХІ століття проблема підвищення якості освіти, її гарантування та оцінювання перебуває у полі зору багатьох дослідників [1; 4; 9]. Однак, не досить дослідженим у нормативно-правовому аспекті залишилося питання оцінювання якості професійно-педагогічної діяльності викладачів вищої школи.

Мета статті –схарактеризувати розвиток проблеми оцінювання якості професійно-педагогічної діяльності викладачів 90 рр. ХХ – на початку ХХІ століття на підставі аналізу нормативно-правової бази.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчив аналіз історико-педагогічних джерел [1 – 9] для України проблема підвищення якості освіти чітко постала у кінці ХХ – на початку ХХІ століття, відображаючи таким чином намір нашої країни в короткі строки інтегруватися у глобальний освітній простір. Наукові дані уможливили думку про те, що в основі поняття «якість» закладено такі положення: якість – поняття відносне та має два аспекти: відповідність стандартам і відповідність потребам споживача, якість пов'язана з кількістю, їх єдність виражається категорією міри. Якість – структурована, динамічна: залежить від управління процесом освіти та ряду інших факторів. Відповідно, якість освітнього процесу – це інтегральна властивість, що зумовлена необхідністю педагогічної системи задовольняти поточні та потенційні потреби особистості, суспільства, державні вимоги щодо підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Вона залежить від багатьох чинників, зокрема – обсягу інвестицій в освіту, кваліфікації викладачів, рівня підготовки абітурієнтів, змісту освіти, мотивації праці, а також діагностики та оцінювання роботи професорсько-викладацького складу. При цьому якість освіти має відповідати міжнародним вимогам, вона забезпечується ВНЗ і гарантується державою.

Стверджуємо, що питання якості освіти та її гарантування перебувають у центрі уваги Міністерства освіти і науки України. Так, зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті – Постанова КМУ від 3 листопада 1993 р. №896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ ст.»)» [2] наголошено на великій ролі освіти у сучасному суспільстві і визначено зобов'язання держави

забезпечити всім громадянам доступ до якісної освіти. Якість освіти є тим показником, за яким визначається ефективність функціонування системи освіти будь-якої держави на будь-якому етапі її розвитку, особливо у період її модернізації. У цих умовах оновлюються вимоги до викладача. Разом з цим, Всесвітня декларація «Вища освіта в XXI столітті: підходи та практичні заходи» містить статтю 11 «Оцінка якості», в якій якість у сфері вищої освіти визначається «багатовимірною концепцією, яка повинна охоплювати всі її функції та форми діяльності, серед яких особливе місце має укомплектованість кадрового складу. Важливе значення для підвищення якості відіграє внутрішня самооцінка разом із зовнішньою оцінкою силами незалежних спеціалізованих міжнародних експертів по можливості з дотриманням гласності».

Звернемо увагу на те, що відповідно до п. 4.4. Указу Президента України від 12 вересня 1995 р. №832 «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні» [6] оцінка якості професійно-педагогічної діяльності викладачів ВНЗ існує у зв'язку з «необхідністю посилення соціально-економічного захисту учасників навчально-виховного процесу, підвищення рівня матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників за вчений ступінь, вислугу років, створення системи матеріального заохочення за високі якісні показники в роботі».

У Положенні про агестацію наукових працівників, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 1999 р. №1475, зазначається, що під час її проведення оцінюються рівень професійної підготовки наукового працівника, результативність його роботи, ефективність праці з урахуванням конкретних вимог до цієї категорії працівників, виявляються перспективи використання здібностей наукового працівника, визначаються заходи щодо стимулювання підвищення його професійного рівня, потреба в підвищенні кваліфікації та професійної підготовки.

Відповідно до Указу Президента України №347/2002 від 17.04.02 року затверджено Національну доктрину розвитку освіти України у XXI ст. [7], яка передбачає модернізацію управління освітою на засадах відкритості й демократичності. Першочерговими є моніторинг якості управління освітою, оцінювання ситуації споживачами освітніх послуг. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., в державній програмі «Вчитель» (2002) окремо наголошується на необхідності формування особистості педагога відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні та світі. Цього ж року Наказом Міністерства освіти і науки України від 7 серпня 2002 року №450 визначено перелік основних видів методичної, наукової та організаційної роботи педагогічних

та науково-педагогічних працівників, який, на нашу думку, можна вважати критерієм оцінки якості професійно-педагогічної діяльності викладачів ВНЗ. Так, перелік основних видів методичної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників ВНЗ містить: підготовку конспектів лекцій, методичних матеріалів до семінарських, практичних, лабораторних занять, курсового та дипломного проектування, практик і самостійної роботи студентів; підготовку, рецензування підручників, навчальних посібників, словників, довідників (для педагогічних працівників); розробка навчальних планів, навчальних програм, робочих навчальних планів, робочих навчальних програм; розробку і підготовку нових лабораторних робіт; підготовку комп'ютерного програмного забезпечення навчальних дисциплін; складання екзаменаційних білетів, завдань для проведення модульного та підсумкового контролю, завдань для проведення тестового контролю; розробку і впровадження наочних навчальних посібників (схем, діаграм, стендів, слайдів тощо); розробку і впровадження нових форм, методів і технологій навчання; вивчення і впровадження передового досвіду організації навчального процесу; підготовку концертних програм та персональних художніх виставок. Основними видами наукової роботи є: виконання планових наукових досліджень зі звітністю в таких формах: дисертація, монографія, підручник, навчальний посібник тощо; рецензування монографій, підручників, навчальних посібників, словників, довідників тощо; доопрацювання для перевидання монографій, підручників, навчальних посібників, словників; керівництво науковою роботою студентів з підготовкою: наукової статті; заявки на видачу охоронних документів; роботи на конкурс; доповіді на конференцію. Основними видами організаційної роботи педагогічних працівників є: робота в науково-методичних комісіях Міністерства освіти і науки, комісіях інших міністерств; робота в Державній акредитаційній комісії, експертних і фахових радах; робота в експертних комісіях ВАК; робота в спеціалізованих радах із захисту дисертацій; робота в науково-методичних і науково-технічних радах і комісіях вищого навчального закладу та його структурних підрозділів; організація та проведення загальнодержавних наукових конференцій, симпозіумів, семінарів; робота з видання наукових і науково-методичних збірників; виконання обов'язків заступника декана факультету (заступника директора інституту), заступника завідувача відділення на громадських засадах; участь у виховній роботі студентського колективу, виконання обов'язків куратора (наставника) академічної групи; керівництво студентським науковим гуртком, проблемною групою; участь у профорієнтаційній роботі та довузівській підготовці молоді; участь у підготовці та проведенні студентських олімпіад.

Звернемо увагу на те, що відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [1] статтею 51 передбачено обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників, а саме: постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію; забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності; додержуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у ВНЗ, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України; дотримуватися законів, статуту та правил внутрішнього розпорядку ВНЗ. А відповідно до статті 52 Закону України «Про вищу освіту» педагогічні та науково-педагогічні кадри мають підвищувати кваліфікацію та проходити стажування у відповідних наукових і освітньо-наукових установах як в Україні, так і за її межами; ВНЗ має забезпечувати підвищення кваліфікації та стажування педагогічних та науково-педагогічних кадрів не менше, ніж раз на 5 років зі збереженням заробітної плати.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як засвідчило проведене дослідження, проблему оцінювання якості професійно-педагогічної діяльності викладачів у 90 рр. ХХ – на початку ХХІ століття було відображено законодавчо. Відповідно до указів президента України та Міністерства освіти і науки України було прийнято ряд законів, національних програм, декларацій щодо оцінки якості професійно-педагогічної діяльності викладачів ВНЗ, а саме: запровадження системи оцінювання ситуації споживачами освітніх послуг; визначено перелік основних видів методичної, наукової та організаційної роботи педагогічних та науково-педагогічних працівників, який, на нашу думку, можна вважати критерієм оцінки якості професійно-педагогічної діяльності викладачів ВНЗ; передбачено обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників. Можемо стверджувати, що вищезазначене сприяло якіснішому та досконалішому здійсненню оцінювання професійно-педагогічної діяльності викладачів вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко та ін.; За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття): Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. №896. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» / Законодавство України про

освіту: збірник законів. – К.: Парламентське видання, 2002. – 159 с.

4. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття / Авт. кол.: В.М. Литвин (кер.), В.П. Андрущенко та ін. – К.: Навч. кн., 2003. – С. 147.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. №896. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.

6. Указ Президента України «Про Основні напрями реформування вищої освіти в Україні». – №832/95. – 12 вересня 1995 року.

7. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року №347 «Про Національну доктрину розвитку освіти» // Офіційний Вісник України. – 2002. – №16. – С. 860.

8. Якість науково-педагогічних кадрів вищої школи України // Вища школа. – 2003. – №4 – 5. – С. 22 – 30.

9. Яковлева Н.М. Управление качеством образования в высшей школе: теория и практика / Н.М. Яковлева. – Челябинск.: ЧГПУ, 2000 – 148 с.